

МАРИА-ЛЕНА МИКОЛА КИБРИТЕНИТЕ МОМИЧЕТА

Превод от фински: Христина Сувилехто, —

chitanka.info

В един бар Хелстен се среща с журналиста. „Какво впечатление са ви направили кооперативните магазини в този град, процентът на организирани работници?...“

Хелстен добавя още газирана вода в чашата с джин. Седи разкрячен на стола, голямата му, тежка глава потъва леко между раменете. Пийва джин и отпуска ръце между коленете. Той е висок и недоляган, кожата му така е закоравяла в борбите, че, изглежда, вече нищо не може да го изненада и засегне. Неговите сиви очи гледат втренчено или стрелкат разноцветните етикети на бутилките. Той отговаря бавно и точно, с глас, който излиза от дълбоко, незнайно място. Никой не познава Хелстен, нито предишните му другари в борбата, нито неговата жена, която с малка сърдечна усмивка и живи като на врабец очи следи интервюто.

Според Хелстен процентът на организирани все още не е така голям за такъв крупен индустриален център. Всъщност причина за това е, че толкова много млади работници се местят от място на място и не се интересуват от дейността на профсъюзите. Затова може би процентът на организираност в някои отрасли си остава толкова нисък. В дървопреработвателния завод май че сега е 80%. В заводите, разбира се, е по-лесно да спечелиш нови членове, отколкото от средата на търговските работници, и това е естествено.

В своя живот Хелстен е срещал много обич и подигравки, страх и уважение. Той и сега е сравнително строен, представителен е във всеки случай и сега, поне като върви. Само че краката му са криви, със стъпала, обърнати навътре. През последните години костите на главата му са надрели някак, косата му е прошарена и щръкнала като лъскава грива. Погледът му спокойно следи за всичко, което става наоколо. Това е забелязал вече и репортьорът на профсъюзния вестник. Той е дребно, тъмнооко и невротично момче и от време на време заеква пред Хелстен. Следва в университета естетика и психология, не разбира нищо от профсъюзи и партийна политика. Държи се в този вестник, защото се надява постепенно да стигне до рубриката за изкуство в големия столичен вестник. Хелстен навярно знае за това, сигурно.

Репортьорът нервничи, не се досеща какво да запита. Пие припряно своя аперитив и пише бързо, слепешком. Веднъж да свърши, да се махне, но нали трябва нещо да напише!... Той поставя въпрос и се опитва да се усмихне, но усмивката му излиза фалшива. Хелстен се

обръща на другата страна и пие дълго от чашата си. Хелстен нищо не отговаря, само подпира глава на големия си юмрук и гледа в чашата. Дългият подвижен барман светкавично я напълва. Хелстен мълчи. Гостите от английския профсъюз наблюдават тази сцена. Репортьорът е объркан, за какво всъщност беше запитал?

— Млади господине, мога ли да ви дам един съвет? Елате след две години за интервю или тогава, когато изучите този най-обикновен факт, че движението на кооперативните магазини във Финландия е разделено на две — казва Хелстен и продължава да гледа втренчено в чашата си.

Репортьорът изтръпнал се смъква от стола (краката на Хелстен стигат до пода, даже са леко свити въпреки високия стол), изпразва изведнъж чашата си и смъква нещо, че щели да правят утре снимките. Жената сърдечно се сбогува с него, а Хелстен не казва нищо. Вижда в огледалото как репортьорът се измъква, тежко въздъхва и отпива отново. В огледалото се вижда целият бар на хотела. Светло боядисани стени, зелени растения, разноцветни светлини. Това е приятен бар в уютен хотел. Гостуването е организирано много добре, нали гостите са англичани! Всъщност Хелстен не пътува за първи път, свикнал е.

Първо бяха посетили старческият дом. Англичаните се чудеха и възхищаваха на изящния съвременен стил, в който е изграден този дом. Заведоха ги и в тържествената зала, която се използва и за богослужби. Преводачката беше младо, стройно, червенокосо момиче. Англичаните възкликаваха.

— Те казват, че старческият дом дава добра представа за социалните ни придобивки — превежда момичето.

— Кажете на англичаните, че водихме преголяма борба, докато успеем да го построим — каза секретарят на местната организация.

В такива и подобни борби и Хелстен е участвувал неведнъж. От тържествената зала заедно с групата той тръгва да обикаля: първо, през двора, където старците имат кът за отдих и градински столове, а след това в самото общежитие. Директорката е жена на средна възраст, с бретон и лунички по лицето. Качват се по стълбите и стигат до едно фойе. Там до кафеза с канарчета е седнала една-единствена старица. Англичаните ѝ стискат ръката, бабата се смее, тресе се и казва:

— Туй едното пее, но другото не мога да го накарам, само се люшка на туй клонче. Пи-пи-пи.

Хелстен се спъва във фикуса и изтичва след групата. Директорката ги наблъсква в една стая, опитва се там да заговори бабата, но бабата само ги гледа и нищо не казва.

— Господи, та това беше онази глухата, не казвайте това на ония англичани — казва директорката.

И бързо ги завежда в следващата стая. Там на леглото стои стара жена с тояга в ръка. Директорката вика в ухото ѝ, че са ѝ дошли гости от Англия. Старата баба се смее и ги гледа изплашена.

— Имате много цветя — обръща се червенокосото момиче към бабата, а после бързо се извърща.

Хелстен успява да забележи, че очите на момичето са просълзени. Хелстен не чувства нищо, за първи път той забелязва, че не чувства нищо, и излиза бързо от стаята, като отново се блъска във фикуса. Жена му се сбогува с бабата, която стои до кафеза с канарчетата.

— Да ви благослови господ — казва жена му бързо на ухото на старата жена.

Хелстен отива до прозореца и се заглежда навън. Той в господ не вярва.

Когато се връщат пак в двора, на вратата срещат много стари мъже с каскети на глава. Хелстен поздравява и едва след като ги е отминал, старците се сецат да отговорят на поздрава.

— Това са гости от Англия. — Хелстен чува червенокосото момиче да казва с особен пресекнал глас на старците.

На нея сигурно пак ѝ се плаче. Хелстен изпреварва другите и преминава двора, чува, че жена му го вика по име, и се отбива в сладкарницата да купи цигари. Групата се приближава, червенокосото момиче оживено разговаря с англичаните, Хелстен пуши до вратата и ги гледа. Те влизат в стаята зад сладкарницата, където се продават предмети ръчно производство.

Стаите са мрачни и запалват лампите. Хелстен прехвърля и разглежда кърпите, които според него изглеждат добри. Той купува на жена си две кърпи и хавлия за баня. Жена му опипва престилките. Ръцете ѝ са изхабени от ставен ревматизъм, пръстите зачервени и присвити, а малкият пръст на едната ръка е почти незабележим.

Хелстен плаща и една престилка. Англичаните купуват дървени украшения и играчки. Червенокосото момиче е застанало встрани. Хелстен помисля какво ли желае да си купи то. После забелязва, че момичето е купило дантели за два чаршафа. Ръчно плетени — казват, — стават за зестра. Момичето се усмихва.

— Престани вече! — упреква го жена му. Хелстен не я поглежда, но вижда лицето ѝ в огледалото. — Скоро ще отидем на тържеството, там ще поднесат още, а ти трябва да си в добра форма, нали ще държиш реч.

— Да, да — отвръща Хелстен, но не я гледа. — Ти върви сега да си смениш тоалета, а пък аз ще бъда, все пак, в същия костюм.

От старческия дом бяха отишли в детски дом. На вратата ги беше посрещнала някаква чиста, бяла и закръглена жена — още една директорка. Те вървят по лъснати коридори. От всички страни се чуват шумни гласове.

— Сега е време за обяд — казва директорката и се усмихва някак виновно.

— Жените от нашата партия са успели да прокарат много такива идеи — говори организационният секретар и момичето превежда.

— Има ли тук кръгли сираци? — пита момичето.

— В този момент не, голяма част от тях са извънбрачни деца — казва директорката и момичето превежда на англичаните.

— Кажете им, че женската секция е основала също и домове за самотните бременни майки — казва организационният секретар и момичето превежда.

Те вървят по коридор, от двете страни на който са наредени малки стаи. Тъкмо хранят децата. Във всяка стая има по четири деца. Възпитателката държи в скута си едно дете с кривогледи очи. В друга стая възпитателката вдига едно дете да стане в чест на гостите. Детето има особено умно лице, леко червеникави коси, тъмносини очи и фино очертан нос — един одухотворен малък човек. Хелстен усеща, че му е все едно, макар очите и на това дете да бяха кривогледи; той може да гледа тези десетки детски лица само като далечен и чужд човек. Детето с изящните черти се полюлява, краката не го държат, отпуска се на стола, без да отделя поглед от Хелстен. Какво пък гледа все насам! Хелстен подминава напред като крадец. Излизат от другия край на сградата и виждат двора. На една люлка седи стажантка и чете книга с

приказки на по-големите деца. Като забелязва гостите, спира да чете и втренчено гледа в книгата. Децата са наобиколили люлката и един от англичаните иска да ги снима. Червенокосото момиче моли децата да се посъберат, суети се и бърза, децата тичат насам-натам и се опитват да се подредят, а червенокосото момиче се отдръпва задъхано настрана. Точно когато фотоапаратът е готов да щракне, дотичва още едно момиченце и бързо застава пред групата.

— Маря, махай се оттук, глупачке, мини назад, щом закъсняваш — викат на момичето и Маря се опитва да си намери място; блъскат я и най-накрая тя застава настрана, като едва сдържа сълзите си.

След снимката англичаните раздават на децата бонбони.

В хотелската стая съпругата му е сменила роклята си. Тя е малко и крехко същество, чийто гръбначен стълб ще бъде скоро опериран. Хелстен се е старал да я пази през тези две години, откакто са женени.

— Колко чаши си успял да изпиеш през това време? — пита жена му с тихия си глас, в който може да се отгатне лек упрек.

— Само една — отговаря Хелстен.

В завода за кибритени клечки шумът беше оглушителен. Червенокосото момиче напрягаше глас, освен това и техническите термини бяха трудни.

— Тази машина реже кибритените клечки с определената дължина.

Сивите очи на Хелстен шарят из залата. Жени, защо навсякъде само жени? Жени посрещат клечките, слагат им етикети, сиви жени в сиви дрехи, търпеливо, ежедневно вършат все едно и също от седем до четири часа в тази гърмяща и трещяща заводска зала. Жените за миг вдигат поглед към гостите, след това свеждат очи, оправят евтините си прически и продължават своята работа.

— Мистър Хатчинсон казва, че тук отново виждаме как обществото се крепи върху търпението на бедните... — надвиква шума момичето.

Те вървят напред, край тях все повече ръце се движат, все повече глави се навеждат, Хелстен отдавна не е бил в завод.

— Това е машина, която прави главичките на клечките — вика отговорникът. — Нужно е много предпазливост, защото има опасност от взрив.

— Кой се грижи за тази машина?

— Имаме тук момичета, които извършват смяната на кутиите, скоро може да видим тази смяна... Това е винаги един труден момент...

От страничното помещение се задават жени с дебели ватенки и маски на лицата, само очите им се виждат. Хелстен ги гледа втренчено. Отначало му се стори, че те са безкрайно много, а те били само пет. Жените мъкнат широки кутии, в които има стотици клечки. Те се приближават до машината; всяка има свое определено място; отварят леко капациите и сменят кутиите; затварят ги и си отиват безгрижно. Хелстен ги гледа като омагьосан, по време на тази смяна той забрави за шума, защото отговорникът му беше пошепнал: „Сега би могло да се запали...“ Ами ако се запали...

Трудно бе да се отгатне възрастта на жените, защото зад маските се виждат само очите, но ако съди по телата им, те са млади жени с широк таз и дебели прасци, малко отпуснати. Ето сега те, пет чифта живи очи, оглеждат гостите. А Хелстен си мисли, че тези очи гледат към него, смеят се, святкат, а после момичетата му обръщат кръглите си задници и се връщат обратно в помещението да чакат следващата смяна на кутиите. Хелстен бързо се отдръпва и отива при машината за етикети. Другите идват след него.

— Гостите питат дали онези момичета получават по-добра заплата от другите — превежда червенокосото момиче.

— Да, това е най-добре платената работа в целия завод — казва отговорникът и момичето бързо превежда.

Гостите кимат одобрително. Разбира се, така и трябва да бъде.

След като излизат навън, един от англичаните обяснява нещо.

— В Англия лондонските кибритени момичета първи се организираха през 1880 година. Някаква омъжена жена, чието име беше Анни, извинете, забравих презимето... отива да живее при тях и организира профсъюза, стачките им. По онова време кибритените момичета бяха най-лошо платените работници, живееха в мизерия.

— И между пионерите на нашето работническо движение имаше един благородник, Ен фон Урсин — обажда се организационният секретар и момичето превежда.

— Мистър Хатчинсон казва, че според него те всички са били благородници — усмихва се момичето, като превежда думите на англичанина.

Те отиват да разгледат жилищата на работниците от завода. Когато слизат от автобуса, рояк деца се спускат, но после всички се спират на няколко крачки от тях. Малко по-далеч стоят жени, които са пуснали на земята панерите с пране. Един от англичаните започва да раздава дъвка. Децата се блъскат към него, накрая всички англичани раздават дъвка. Жената на Хелстен отваря чантата си, намира там пакетче и започва да раздава. Едно момченце се приближава към Хелстен. То е кльоцаво и косата му е сплъстена, парцаливи панталони висят по изпълнените с белези бедра; то поглежда враждебно към Хелстен.

— Имаш ли дъвка? — процежда момчето през зъби.

Хелстен впива очи в момчето. Но то дори не трепва. Държи ръцете в джобовете си и повдига от време на време панталоните си.

— Е, имаш ли дъвка, или не? — отново пита момчето разсърдено.

Хелстен е почти сигурен, че ако не намери дъвка, то ще се нахвърли върху него. Рови из джобовете си, напипва само един бонбон и му го подава. Но то тропва с крак.

— Дъвка — казва момчето заплашително.

Хелстен взема от ръката на жена си три дъвки и ги дава на момчето. То ги грабва, обръща се и побягва. Малко по-далеч спира, издърпва дъвката от хартията и започва да дъвче. После доволно се отдалечава и тегли дъвката от устата си като розов жартуер.

И други деца идват при Хелстен и той се срамува, че няма повече. Обръща им гръб и отива да седне на посивялата пейка до павилиона. Къщурките на работниците са еднакви, строени набързо. По улиците тичат деца и жени с разширени вени простират пране. Хелстен разтрива чело, струва му се, че повечето от тия деца са малчугани на самотни момичета от кибритения завод. Онова момче сигурно. Пренебрегнато, наглед рахитично хлапе, свикнало да плякосва. Кой да го гледа, като момчето е на работа през деня и работи с взривяващи се клечки... Тези, които тичат тук, са все техни хлапета. Ежедневието им е такова, че когато и да е, може да стане взрив, те сигурно искат да си поживеят безгрижно. Вечер хвърлят маските от лицата си и се превръщат пак в хора, които имат свое лице, и тръгват да се веселят.

Хелстен е доволен, че се качват вече в автобуса и оставят далеч след себе си този рояк деца, които се опитват да тичат след тях.

Те са на прощалната вечеря в чест на англичаните в ресторанта. Поднасят им раци. Хелстен е държал вече реч и сега седи до жена си. Тя е облечена в сива рокля. На раменете ѝ — розов дантелен шал. Роклята е отворена и Хелстен знае, че дантеленият шал покрива следите от предишната операция на гръбнака ѝ. Малките изкривени пръсти на жена му държат чаша ликьор. Хелстен става изведнъж нежен към нея. Хваща я за ръка, нещо ѝ шепне. Отиват на дансинга. Хелстен не може да танцува, но жена му знае това. Пийнал си е още, стиска ръката на жена си, навежда се и гледа усмихнат малкото ѝ слабо лице.

— Слушай, не пий повече — умолява го тя.

— Няма, няма.

Те се връщат на масата и Хелстен веднага изпразва една чаша, закашля се, започва да му се вие свят, той е пиян. Жена му уплашено го оглежда. Главата му продължава да се люшка, не може да я овладее, забелязва смътно, че жена му гледа втренчено в масата и се опитва да спре сълзите си под клепачите. Хващат го за рамо и го водят надолу по стълбите към вратата. Той вдишва чист въздух и чувства, че се е оправил. Организационният секретар е до него и пита дали сега е по-добре. Вече е по-добре и те се връщат на масата. Жена му го поглежда и въздъхва от облекчение, даже се усмихва.

Хелстен забелязва червенокосото момиче, което преведе речта му на английски. Седи срещу него, разпуснало червеникавата си коса. Хелстен става и отива да покани момичето на танц.

— Той не може да танцува — вика жена му на преводачката, като се смее. — Цялата му младост преминала в профсъюзното движение, затова не му е останало време да се научи.

— Няма значение — казва момичето.

Те отиват на дансинга. Някой пее силно: „Върви си, Джек, ти не трябва да идваш тук, не трябва, не трябва, не трябва...“

— Аз исках само да ви благодаря за това, че бяхте отличен преводач — казва Хелстен. — Аз не мога да танцувам, но опитайте все пак.

— Няма значение.

Хелстен пристъпва напред и се опитва да бъде в такт, но не може. Той се предава и те се движат почти на място.

— Какво мислите за моята жена? — пита Хелстен изведнъж.

— Сърдечна жена. Ние вече се сприятелихме.

— Така е, аз много я обичам — изплъзва се от Хелстен съвсем естествено и непринудено. Струва му се, че очите на момичето пак се навлажняват. — Тя, жена ми, ме слушала как говоря на един празник и тогава, изглежда, решила, че трябва да ме спечели, и всички казват, че това е най-хубавото, което някога ми се е случвало.

— Кога се оженихте?

— Преди две години. Ние и двамата не сме били женени по-рано.

Хелстен гледа надолу към нежното лице на девойката; косата ѝ е мека и очите ѝ го гледат спокойно. Хелстен не може да отклони погледа си от момичето; той знае, че се усмихва с пиянска усмивка, но това няма значение. Гърлото го стяга и изведнъж той започва да разказва за ония кибритени момичета.

Когато свършва, момичето му стисва леко ръката и сякаш казва отново с пресипнал глас и топли очи: „Ех, да знаехте само колко добре ви разбирам!“

Но момичето нищо не казва. Те танцуват незабелязано един след друг много танци. Тръгват си, Хелстен проправя път с огромните си длани и когато стигат до масата, стисва ръката на момичето. Силите не му стигат да я изпрати до мястото ѝ, но тя се оправя добре и сама, а Хелстен тежко се свлича на своя стол.

През нощта в хотелската стая Хелстен седи полуоблечен и забравя да свали другата обувка от крака си. Втренчил е очи в пода. Жена му излиза от банята по нощница.

— Мисля да се оттегля, аз вече съм свършил своята работа. Някой по-млад да дойде на моето място — говори замислен Хелстен. — Казах им аз на другарите, че повече няма да се кандидатирам за председател...

— Разбира се, че ще се кандидатираш, не говори празни приказки — казва жена му.

— Другарите не повярваха, да, говоря глупости, викат. „Не си тръгвай сега и не ни оставяй в беда. По дяволите, ти да не си полудял!“ — казаха те.

— Прави са, как може да намислиш такова нещо — учудено го изгледа жена му.

— „През есента пак започват борбите за заплатите, как ще се отдръпнеш в такова време“ — настояваха другарите.

Жена му помага да си легне и го покрива грижливо.

— Аз тогава обещах... пак...

— Разбира се, какво биха правили без тебе — чува Хелстен спокойния глас на жена си, преди да е потънал в дълбок сън.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.